

MEMY O SPOŁECZNIE ISTOTNYCH WYDARZENIACH JAKO NARZĘDZIE SPAJANIA SPOŁECZEŃSTWA¹

Natalia Prokofiewa

 orcid.org/0000-0003-3105-4530

Jekaterina Szczegłowa

 orcid.org/0000-0003-1778-2021

Katedra Mediolingwistyki Wyższej Szkoły Dziennikarstwa i Komunikacji Masowej
Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego, Sankt Petersburg, Rosja

Tłumaczenie artykułu: Danuta Kępa-Figura, Alena Podviazkina

ABSTRACT

Memes About Socially Significant Events as an Instrument for Social Consolidation

The meme is the main genre form which enlarges their consideration and semantics. Being a genre of contemporary folklore, the meme provides understanding about the language world view of representatives of a certain mentality; the article shows it with the examples of consideration stages for the current key word Coronavirus in the Russian language usage. The development of modern media discourse is processing in such a way that the current key words, which appeared in media due to the political agenda, continue to live in the social networks. The language exists as a response to current social events, and the topical vocabulary of the current moment is not an exception in this sense. The article presents the potential of key words consideration as the basis of social interaction in the process of consolidation and identification.

Keywords: meme, key word of the present moment, bonding society, connotation, coronavirus

---

¹ Źródło finansowania badań. Publikacja badań finansowanych z grantu „Комическое как коммуникативный ресурс в цифровой новостной среде” (Соглашение с РФФ № 19–18–00530 от 07.05.2019). / „Komicheskoe kak kommunikativnyj resurs v cifrovoj novostnoj srede” (Soglashenie s RNF № 19–18–00530 ot 07.05.2019) “The Comic as communicative resource in digital news environment” (Agreement with RNF № 19–18–00530 of 07.05.2019).

☞ Przeciwno komu przyjaźnimy się, dziewczyny?
F. Raniewska

Wstęp

Przedmiotem zainteresowania mediów są zazwyczaj wydarzenia istotne społecznie lub politycznie. Media nie tylko informują o tych wydarzeniach, ale także je oceniają, a tym samym wpływają na związane z nimi zachowania społeczne. Idea tekstu medialnego może być bardzo zróżnicowana – od chęci wyśmiania wydarzenia i jego uczestników po odwoływanie się do uczuć patriotycznych wspólnoty narodowej. Idea ta jest uzależniona od tego, jak dane wydarzenie bądź sytuacja wpływają na konkretną wspólnotę. W obu przypadkach media (w szerokim tego słowa znaczeniu) wpływają na powstanie oceny danego wydarzenia i osób biorących w nim udział, a w konsekwencji tworzą wspólnotę.

Przejawem realizacji danej idei jest także dyskusja tocząca się w mediach społecznościowych, która ma wypracować stanowisko w danej kwestii. Przy czym, co oczywiste, wraz z upływem czasu, a tym samym wraz z rozwojem sytuacji, stanowisko to może się zmieniać. Dość wyraźnie zmienność ta uwidacznia się w memach – gatunku współczesnego folkloru internetowego, będącym manifestacją obrazu świata użytkowników języka (o memie jako gatunku – Kępa-Figura 2019; Prokofieva, Shcheglova 2020a).

W niniejszym artykule omówiona zostanie historia neologizmu *коронавирус* [koronawirus] w rosyjskim uzusie językowym i pokazana dynamika sposobu myślenia społeczności językowej o koronawirusie pod kątem scalania tej społeczności w obliczu wspólnoty zagrożenia.

Bazą empiryczną przeprowadzanych analiz są memy, które pojawiły się w przestrzeni runetu (rosyjskiego internetu) w najistotniejszych momentach historii epidemii, takich jak: 1. powstanie zagrożenia epidemicznego w Chinach; 2. zbliżanie się niebezpieczeństwa zakażenia do granic Rosji; 3. informowanie o możliwych sposobach profilaktyki; 4. ogłoszenie pandemii przez WHO; 5. wprowadzenie reżimu samoizolacji; 6. współwystępowanie zagrożenia koronawirusem i innego istotnego społecznie wydarzenia (np. głosowania nad poprawkami do Konstytucji). Ponieważ epidemia nadal trwa, można spodziewać się, że dyskurs o koronawirusie będzie w memach kontynuowany. Tym, co łączy ten dyskurs, jest dominanta gatunkowa memu – komiczna reinterpretacja wydarzenia. Memy odzwierciedlające główne etapy rozwoju sytuacji zostały wybrane metodą doboru losowego.

Sformułowanie problemu

W niniejszym artykule przyjmujemy założenie, że dyskurs medialny generuje słowa kluczowe danej chwili (Prokofiewa, Szczegłowa 2020b) jako odzwierciedlenie aktualnych, istotnych społecznie wydarzeń i rozwoju sytuacji, na które te wydarzenia się składają (Vasileva, Prokofiewa 2015). Słowa te mają specjalny status komunikacyjny i są związane z głównymi wydarzeniami politycznymi lub społecznie istotnymi dla społeczności językowej. Ich powstanie, wejście do uzusu, a następnie zanik ich użycia wiąże się z „gęstością” przepływu informacji otaczających ludzką społeczność, czyli ze zmianami zachodzącymi w politycznej agendzie. Słowa kluczowe to jednostki leksykalne funkcjonujące w uzusie danej epoki jako kultowe, nabierające w kontekście historycznym nowych, aktualnych znaczeń i charakteryzujące sposób myślenia nosicieli współczesnego języka.

Słowo kluczowe danej chwili to pojęcie inne niż „słowo roku” (Dewojedowa 2019; Łaziński 2019), które określa się głównie na podstawie kryterium popularności. Wyróżniając „słowa kluczowe danej chwili”, kierujemy się w stronę dyskursu medialnego jako rzeczywistości językowej.

W badaniu przeanalizowano memy znajdujące się w domenie publicznej w internecie i wyróżniające się podczas wyszukiwania odpowiednich słów kluczowych (w naszym przypadku leksemu *koronawirus*). W sumie od marca do lipca 2020 r. przejrano i przeanalizowano około 3000 memów. Dzięki analizie materiału empirycznego wyodrębniono główne etapy rozwoju sytuacji, a wraz z nią jej rozumienia. Prawie każdy etap rozwoju sytuacji staje się impulsem do pojawienia się w uzusie nowego słowa i sprzyja przypisywaniu nowych konotacji słowom z pola leksykalno-semantycznego (Shcheglova 2019) kategorii *коронавирус*.

Rozpatrzmy następujące etapy sytuacji w powiązaniu z powstającymi leksemami i przypisywanymi im konotacjami:

1. grudzień 2019–styczeń 2020: wraz z ogłoszeniem przez Chiny zagrożenia epidemicznego rodzi się słowo *коронавирус*, szybko wchodząc do uzusu. Początkowo jest ono postrzegane jako nazwa mitycznego niebezpieczeństwa, a obawy narodu chińskiego uznawane są za przesadzone i śmieszne (stosowane są, będące przejawem gry językowej, synonimiczne objaśnienia *посылка из Китая* [*paczka z Chin*], *молекула коронавируса* [*cząsteczka koronawirusa*]);
2. luty–marzec 2020: gdy niebezpieczeństwo zbliża się do granic kraju, powszechnie stosowane jest wyrażenie *средства индивидуальной защиты* [środki ochrony osobistej] – jako określenie rękawic i masek (odzieży ochronnej), które zapobiegają zakażeniu. Równolegle przywoływane są dwa konteksty – mody (*защитная одежда* [*odzież ochronna*]) oraz dżumy (*чумная маска* [*maska chroniąca przed dżumą*], *узра Plague* [*gra Plague*]);
3. marzec–kwiecień 2020: następny etap to nadmierny przyrost informacji na temat sposobów zapobiegania zakażeniu koronawirusem. Ponieważ są to najprostsze środki (alkohol, mycie rąk, gorące napoje), humorystyczne ujęcie polega zazwyczaj na przywołaniu motywu alkoholu, zabijającego wirus,

a także nawiązaniach do losów I. Zimmelweisa, który wprowadził obowiązek mycia rąk przez chirurgów, i do wypowiedzi prof. Preobrażeńskiego (bohatera „Psięgo serca” M.A. Bułhakowa) o szkodliwości gazet, co oznacza, że wyśmiewane są również wywołujące panikę media masowe;

4. koniec marca – kwiecień 2020: w marcu WHO ogłasza pandemię, a słowa takie, jak *пандемия* [*randemia*], *карантин* [*kwarantanna*], *карантинка* [*kwarantynka*²] (żart o kwarantannie) (Prieto-Ramos, Pei, Cheng 2020) szybko zyskują na popularności. Stają się „słowa kluczami danej chwili”, nabierając wydźwięku fatycznego³ (Bachtin 1996), poszerzają zasób konotacji związanych ze słowem. Wyśmiewana jest niezgodność między oczekiwaniem poddania się kwarantannie a rzeczywistym sposobem zachowania;
5. kwiecień–maj 2020: w Rosji głównym pojęciem związanym z kwarantanną staje się *самоизоляция* [*samoizolacja*], ponieważ doświadczenie samoizolacji spaja społeczeństwo. Sprzeciw wywołuje nie tylko konieczność stosowania się do nakazów rządu, lecz także samo słowo jako przykład słowotwórstwa właściwego stylowi urzędowemu. Komicznej interpretacji podlegają stereotypowe zachowania narodowe (pijaństwo), absurdalne działania (zbiorowe wyjazdy poza miasto), konsekwencje siedzącego trybu życia (obżarstwo), przymusowa bezczynność (lenistwo). Memy często powstają na bazie antynomii oczekiwanie–rzeczywistość;
6. czerwiec–lipiec 2020: włączenie wydarzenia do aktualnej agendy nieuchronnie wiąże się z uwzględnieniem innych bieżących wydarzeń. Początkowo w Rosji mówiono ironicznie o (nie)przypadkowym zbiegu okoliczności – równoczesności dwóch istotnych wydarzeń roku: pandemii i ogólnorosyjskiego głosowania nad poprawkami w konstytucji. Wiąże się to z popularnością przywoływania w memach o koronawirusie obrazu prezydenta (jako osoby odpowiedzialnej za pojawienie się wirusa albo jako jego ofiary [przy czym słowo *korona*, występujące w zroście *koronawirus*, jest tu rozumiane dosłownie, a Putin pokazywany jako ofiara tej dosłownie rozumianej korony] albo jako głównego beneficjenta pandemii). Wyjaśnia to powiązanie w memach dwóch wydarzeń i dwóch słów kluczowych – *коронавирус* [*koronawirus*] i *обнуление* [*wyzerowanie*⁴].

2 Słowo *карантинка* [*kwarantynka*] powstało jako żartobliwa kontaminacja słów *карантин* [*kwarantanna*] i *валентинка* [*walentynka*].

3 *Fatyczny wydźwięk* to określenie dominanty pozwalającej na uznanie danego słowa za istotne dla współczesnego językowego obrazu świata. Nagromadzenie fatycznych wydźwięków sprawia, że słowo kluczowe osiąga szczyt popularności i nazywając aktualne zjawisko, uwzględnia wszystkie jego znaczenia i podteksty (por. Prokofiewa, Szczegłowa 2020).

4 Używane w mediach rosyjskich określenie *wyzerowanie* odnosi się do poprawki do Konstytucji Federacji Rosyjskiej, której wprowadzenie pozwoliło na unieważnienie wcześniejszych prezydenckich kadencji Władimira Putina i w konsekwencji na utrzymanie przez niego władzy [komentarz tłumacza].

Pytania badawcze

Przedstawione powyżej rozważania pozwalają na sformułowanie następujących pytań:

- Jak funkcjonują w mediach słowa kluczowe danej chwili?
- Na czym polega specyfika odzwierciedlenia w memie potocznej świadomości językowej mającej źródło w ludowej kulturze narodu rosyjskiego?
- Na czym polega specyfika gier językowych, których użycie w mediach jest wyrazem uświadomienia sobie przez społeczeństwo ważnego wydarzenia?

Uważa się, że odpowiedzi na te pytania pomogą odtworzyć sposób myślenia o konsolidacji społeczeństwa w obliczu wspólnego zagrożenia, a także o sposobach oswojania fali (głównie negatywnych) informacji.

Cel badań

Najważniejszym celem niniejszego artykułu jest wykazanie korelacji między istotnością społeczną danego wydarzenia a potencjałem generowania przez to wydarzenie „słów kluczy danej chwili” (z możliwością późniejszego utworzenia niezależnego pola leksykalno-semantycznego). Dlatego należy wziąć pod uwagę proces powstawania w mediach „słowa klucza danej chwili” (a właściwie stawania się słowem kluczem) i rozwój jego znaczenia w zgodzie z ewoluowaniem społecznie istotnej sytuacji.

Ponieważ sposób rozumienia wydarzenia zawsze odzwierciedla się w języku, interesujące wydaje się pytanie o korelację dynamiki rozwoju sytuacji i dynamiki rozwoju pola leksykalno-semantycznego budowanego wokół słowa dominanty. W związku z tym analizie poddane zostaną memy, które ujawniają stosunek społeczności do najbardziej aktualnego zjawiska – COVID-19.

Analiza tego zjawiska, które na wiele miesięcy stało się podstawowym tematem światowej agendy, pozwala na przeprowadzenie kulturoznawczej analizy, pokazującej interpretację zarówno uniwersalną, jak i specyficzną dla danego narodu.

Metody badania

Analiza prezentowanego materiału empirycznego wymaga kompleksowego podejścia interdyscyplinarnego. Z tego powodu przywołano wyniki analizy stylistycznej, analizy treści, analizy intencjonalno-stylistycznej, a także analizy kulturoznawczej.

W niniejszym badaniu wykorzystano autorską metodę analizy dyskursu „memowego” związanego ze słowami kluczowymi danej chwili.

Procedura badania polega na 1. doborze empirycznego materiału zgodnie z etapami rozwoju sytuacji, 2. analizie komponentu wizualnego w celu wykrycia dodatkowych ukrytych sensów, wywołujących łańcuch skojarzeń zgodnych z obrazem świata właściwym danemu narodowi, 3. analizie werbalnego komponentu memu, pozwalającej wyjaśnić sensy powstałe przy współpracy wizualnych i werbalnych

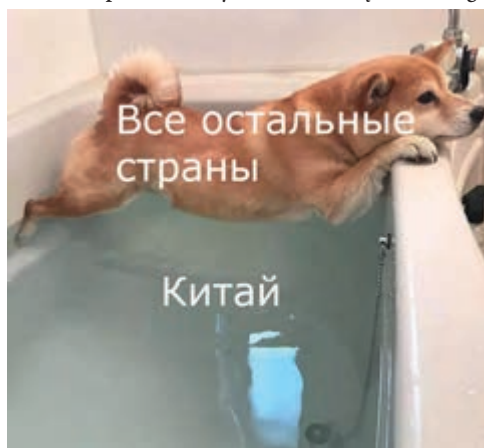
elementów, 4. określeniu znaczenia memu (Dawkins 1976; Bou-Franch, Blitvich 2019; Kępa-Figura 2019; Benavides-Vanegas 2020; Surikowa 2020) dla procesu kształtowania się stosunku społeczeństwa do rozwoju sytuacji, 5. wyodrębnieniu znaczeń konotacyjnych (Stern 1931; Tanaka, Mineshima, Bekki 2017; Baghana et al. 2019; Gualberto, dos Santos, Meira 2020) słowa kluczowego, wokół którego zbudowany jest mem.

Analiza

Etap 1. Grudzień 2019–styczeń 2020. Zagrożenie epidemiczne pochodzące z Chin

Na różnych etapach rozwoju sytuacji konsolidacja społeczności jest uzależniona od stosunku do poszczególnych wydarzeń i ich istotności dla danej wspólnoty narodowej. Pierwotnie podejście społeczeństwa do zagrożenia epidemicznego COVID-19 miało charakter ironiczny i sceptyczny (Prasad 2020; Seale et al. 2020). W mediach pojawiły się neutralne przekazy o rozprzestrzenianiu się w odległych Chinach nowej niebezpiecznej choroby.

Ryc. 1. Pierwszy etap konsolidacji społeczeństwa.
Powstanie problemu i dystansowanie się wobec niego

[Tłum. Wszystkie inne kraje/Chiny].

Źródło: <https://art-assorty.ru/wp-content/uploads/2020/02/23222215-2.jpg>.

W związku z tym pierwsze ironiczne ujęcia pandemii opierają się na skojarzeniach związanych ze sposobem przekraczania przez infekcję granic państwa. Skojarzenia te wywołały falę memów o wspólnym temacie „paczka z Chin”. W memach tych pojawiały się zazwyczaj kadry z horrorów. Następnym upowszechnianiem się tych skojarzeń jest fala memów wyśmiewających otrzymanie zamówienia

na AliExpress: przykładem są sceny odbioru zamówienia w odzieży ochronnej oraz otwierania paczki, z której wydostaje się cząsteczka koronawirusa (tu odwołanie do wspólnej wiedzy na temat sposobu rozprzestrzeniania się wąglika, a tym samym włączenie nowej choroby do szeregu chorób najbardziej niebezpiecznych dla ludzkości). Inny przykład stanowią memy przedstawiające scenę pojmania przestępcy (koronawirusa). Przywołane przykłady pokazują, że w początkowym etapie rozwoju sytuacji społeczeństwo scala myśl o zapobieganiu przenoszenia się infekcji na inne państwa, czyli pewnego rodzaju przeciwstawienie się Chinom przez społeczność światową (zob. ryc. 1).

KOMPONENT WIZUALNY. Wizualnym komponentem analizowanego memu jest zdjęcie psa desperacko usiłującego uniknąć kontaktu z wodą. Woda staje się tu symbolem niebezpieczeństwa, żywiołu (na podobieństwo burzy, tsunami, powodzi itp.). Umieszczenie dwóch podpisów – jeden pod drugim – sugeruje przeciwstawianie ich treści.

KOMPONENT WERBALNY. Chiny jako źródło niebezpieczeństwa znajdują się już w epicentrum sytuacji kryzysowej symbolizowanej przez wodę. Wszystkie inne kraje – potencjalni uczestnicy katastrofy – starają się jej uniknąć. W tym przykładzie realizowane jest pragnienie nieprzyznawania koronawirusowi rangi problemu o zasięgu ogólnoswiatowym, postrzegania go jako lokalnej, chińskiej katastrofy (podobnie jak w przypadku ptasiej grypy czy atypowego zapalenia płuc).

PODSTAWA TWORZENIA WSPÓLNOTY. Na tym etapie rozprzestrzeniania się koronawirusa podstawą konsolidacji społeczeństwa jest solidarne przeciwstawienie się Chinom (zamykanie granic, zatrzymywanie lotów, propagowanie izolacji).

KONOTACJE. Wyobrażenie o niebezpieczeństwie prowadzi do przypisania słowu kluczowemu *koronawirus* konotacji, takich jak ‘żywioł’, ‘zbliżające się niebezpieczeństwo’, ‘zbliżająca się fala’.

Etap 2. Luty–marzec 2020. Zbliżanie się niebezpieczeństwa

Drugi etap uświadomienia problemu wiąże się ze zrozumieniem niemożności uniknięcia rozprzestrzeniania się choroby i konieczności stworzenia wspólnoty, której działanie oparte jest na jedności działań i środków zapobiegawczych. *Koronawirusowi* przypisywana jest nowa konotacja: ‘zbliżające się nieuniknione niebezpieczeństwo’. Strach przed zakażeniem staje się powszechny. Ten etap rozwoju sytuacji wiąże się z aktualizacją nowego wyrażenia – *средства индивидуальной защиты* [środki ochrony osobistej]. Komiczna interpretacja zawarta w memach jest motywowana przez przesadny strach i związane z nim poczucie odpowiedzialności wobec społeczeństwa za nierozprzestrzenianie się choroby.

Pojawiają się zatem synonimiczne łańcuchy asocjacyjne: *защитная маска – чумная маска* [maska ochronna – maska dżuty], *защитная одежда – защитная одежда врачей времён Средневековья* [odzież ochronna – odzież ochronna lekarzy średniowiecza], *коронавирус – чума* [koronawirus – dżuma] (dżuma jest tutaj metonimicznym określeniem najgroźniejszej epidemii w historii ludzkości). Już na tym

etapie w sieci pojawiają się pierwsze memy wyśmiewające zbieżność treści światowej agendy z fabułą gry Plague.

I jeśli w pierwszym etapie konsolidacja polegała na budowaniu jedności światowej wspólnoty broniącej się przed chińską zarazą, to w drugim pojawiają się pierwsze nominacje specyficzne dla danej wspólnoty etnicznej (zob. ryc. 2): *славяне* [Słowianie], *Россия* [Rosja], *русские* [Rosjanie], *славянские страны* [kraje słowiańskie] i inne określenia oznaczające odrębność węższej (narodowej) wspólnoty.

Ryc. 2. Drugi etap. Bliskość zagrożenia i obrona przed zagrożeniem

[Tłum. Rozprowadź ten mem, żeby zabezpieczyć się przed wirusem / Nie chorujcie, Słowianie!].

Źródło: https://avatars.mds.yandex.net/get-zen_doc/1877575/

pub_5e7c407c151be77cd3205f81_5e7c416364eb21398569a230/scale_1200.

KOMPONENT WIZUALNY. Przywołany mem [ryc. 2] powstał na bazie rozpowszechnionego w sieci memu z Ricardem Milosem. Obraz, który wywołał już kilkadziesiąt ironicznych komentarzy, tym razem został wykorzystany w celu uświadomienia zagrożenia pandemią. Zdjęcie człowieka pozującego do kamery jest wyśmiewane ze względu na specyficzną gestykulację – tanecznemu gestowi przypisuje się sensy istotne ze względu na ich aktualność. Autor memu za pomocą montażu wstawia maskę ochronną i przypisuje bohaterowi słowa życzeń: *Не болейте, славяне* [Nie chorujcie, Słowianie]. W podanym przykładzie komicznej interpretacji podlega raczej nie samo niebezpieczeństwo zakażenia, lecz głupota osoby tańczącej przed kamerą w napadzie narcyzmu. Efekt komiczny jest wynikiem próby nadania znaczenia bezsensownemu zachowaniu.

KOMPONENT WERBALNY. Formą gry staje się również odnoszący się do memu nakaz *Распространи этот мем и защитись от вируса* [Rozprowadź ten mem, żeby zabezpieczyć się przed wirusem]. Biorąc pod uwagę przymus ulegania przesądowi, odbiorca naprawdę może rozpocząć grę w „listy szczęścia”⁵, przesyłając mem znajomym i wprowadzając w życie metaforę „mema-wirusa” jako naśladowanie procesu

5 *Listy szczęścia* [Письма счастья] to wiadomości o treści religijno-mistycznej rozsyłane pocztą tradycyjną bądź elektroniczną (za pośrednictwem mediów społecznościowych i Messenge-

szybkiego rozprzestrzeniania się infekcji, której ochroną – bardzo wątpliwą – jest materiałowa maska.

PODSTAWA TWORZENIA WSPÓLNOTY. Zwróćmy uwagę na wskazywanie planowanego odbiorcy za pomocą kategorii *славяне* [Słowianie]. Ten sposób adresowania odsyła do określonych właściwości danego narodu. Przywołany mem nie ma charakteru oryginalnego, lecz jest przekształceniem memu rozpowszechnionego w przestrzeni internetu anglojęzycznego. Memy te różnią się nie tylko dostosowaniem przekazu wizualnego do realiów danej wspólnoty narodowej (w każdej z wersji wykorzystano zdjęcie maseczki ochronnej znanej danej wspólnoty), lecz także werbalnym sposobem adresowania. Podczas gdy w memie rosyjskim dochodzi do zawężenia kategorii adresata, pierwowzór (adresowany za pomocą frazy *Wear this and stay safe y'all*) odwołuje się do wspólnoty światowej społeczności przeciwstawiającej się Chinom.

KONOTACJE. Rozwój znaczeniowy słowa *koronawirus* wyznaczają na tym etapie konotacje ‘szybkiego rozprzestrzeniania’, ‘niebezpieczeństwa’. Co więcej, społeczność internetowa przyjmuje postawę autoironiczną: akcentowane jest podobieństwo wirusowego rozprzestrzeniania się choroby i wirusowego rozprzestrzeniania się informacji o chorobie w sieci, pozwalające na zbudowanie metafory choroby informacyjnej społeczeństwa.

Etap 3. Marzec–kwiecień 2020.

Rozprzestrzenianie się choroby i zapobieganie jej

Narastanie problemu tworzy szczególną atmosferę napięcia w społeczeństwie, wywołując falę zróżnicowanych formalnie i tematycznie memów. Na tym etapie utrwalane są konotacje nabyte przez słowo *koronawirus* i rozwijane są powiązane z nimi łańcuchy asocjacyjne. Przyswajanie fali informacji przechodzi w stadium przyswojenia wcześniej nabytych informacji, a humorystyczna interpretacja sytuacji sprowadza się do modyfikacji sposobu myślenia o niej.

Należy zauważyć, że na tym etapie nadal manifestowane są wątpliwości co do niebezpieczeństwa choroby, wyśmiewane są środki ochronne, proponowane formy zapobiegania chorobie itp. Na rozwój skojarzeń ma wpływ specyfika narodowa, w tym wspólna wiedza nosicieli narodowej mentalności.

Przywołać tu można memy, w których balsamowi „Звёздочка”, przez mieszkańców byłego ZSRR uważanemu za panaceum na wszelkie choroby, prześmiewczo przypisywana jest moc leczenia koronawirusa. Innym przykładem jest seria memów, w których wykorzystywane są: postać Witalija Kliczki (powszechnie znanego w obrębie Wspólnoty Niezależnych Państw⁶), motyw maski karnawałowej

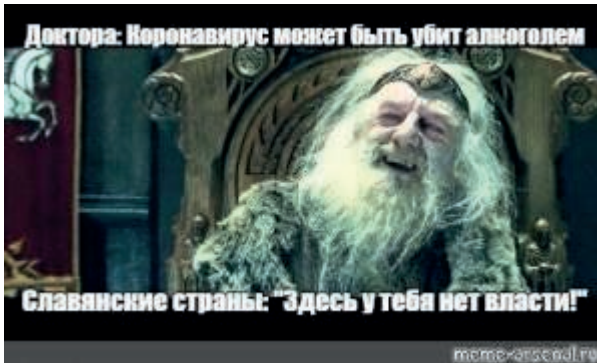
ra), które zawierają polecenie rozesłania wiadomości do jak największej liczby odbiorców [przypis tłumacza].

6 Wspólnota Niezależnych Państw (*Содружество независимых республик – СНГ*) to ugrupowanie zrzeszające większość byłych republik Związku Radzieckiego (Rosję, Białoruś,

jako zamiennika medycznej maseczki ochronnej oraz typowy dla memów zwrot *когда сказали носить маски* [kiedy kazano nosić maski]. Podobną funkcję pełni wykorzystywanie w memach scen z życia codziennego charakterystycznych dla danej społeczności narodowej.

Dla opisywanego etapu charakterystyczna jest intensywność multiplikacji memów i sposób wykorzystania stereotypu Rosjanina do mówienia o koronawirusie i środkach służących ochronie przed nim, który polega na powiązaniu humorystycznego dystansu i dumy narodowej (zob. ryc. 3). Wyrazistym przykładem opisywanego etapu rozwoju sytuacji epidemicznej jest mem przywołany na ryc. 3. Ten moment rozwoju sytuacji epidemicznej wiąże się z ukształtowaniem myślenia o koronawirusie jako o niebezpiecznej chorobie, z której istnieniem trzeba się pogodzić, dostosowując się do sytuacji. Wzrost napięcia społecznego sprawia, że jego łagodzenie staje się niemal głównym celem mediów. Przejawem realizacji tego celu jest właśnie uaktywnienie opisywanego powyżej ujęcia autoironicznego i wzmacnianie poczucia wspólnoty na bazie narodowej odrębności.

Ryc. 3. Zapobieganie koronawirusowi a stereotypy narodowe

[Tłum. Lekarze: Koronawirus może być zabity alkoholem / Kraje słowiańskie: Tutaj nie masz władzy!].
Zródło: <https://www.meme-arsenal.com/memes/21985732e81fcc06cee247288179bacf.jpg>.

KOMPONENT WIZUALNY. Komponent wizualny zawiera kadr z filmu „Władca Pierścieni”, w którym widać króla Rohanu opętanego przez Saurona. Kontrowersyjna interpretacja postaci Theodena w filmowej adaptacji trylogii Tolkiena wywołała gorącą dyskusję. Jej odbiciem są parodystyczne tłumaczenia filmowego dubbingu przez Dmitrija Puczkowa (nazywanego Goblinem), przywołujące różnego rodzaju teksty kultury. Przyjąwszy, że Rohan to słowiański ślad w dziele Tolkiena, można odnaleźć aluzje do cech charakteru narodowego: lenistwa, otwartości, skłonności do pijaństwa (w interpretacji autora tłumaczenia obraz Theodena nakłada się na wizerunek pierwszego prezydenta Rosji B.N. Jelcyna). Specyficzna dla narodu rosyjskiego ocena określonego stosunku do alkoholu (wyrażającego się

Ukrainę, Armenię, Azerbejdżan, Kazachstan, Kirgistan, Mołdawię, Rosję, Tadżykistan, Turkmenistan, Uzbekistan) [komentarz tłumacza].

frazeologizmem *zielona żmija* – pokusa alkoholu) jest przedstawiona raczej jako zaleta niż wada. To odwołanie do wydźwięków fatycznych (dodatkowych podtekstów, które są oczywiste tu i teraz dla nosicieli językowego obrazu świata) prowadzi do złożoności, wielopoziomowości ucieleśnionego obrazu.

KOMPONENT WERBALNY. Komponent ten przyjmuje postać anegdotycznego dialogu. Jako wypowiedź-bodziec wykorzystuje się informację, że wirus można zniszczyć alkoholem (smarując ręce jego roztworem). W potocznej interpretacji zaleceń lekarskich alkohol, zgodnie z tradycją leczenia objawów przeziębienia za pomocą wódki, uznawany jest za środek na wszystkie choroby. Motyw alkoholu wiązany jest z pijaństwem (stereotypową rosyjską wadą) i staje się podstawą nawiązań do postaci Teodena w interpretacji parodysty Dmitrija Puczkowa. Replika-reakcja *Tutaj nie masz władzy!*, będąca cytatem wypowiedzi postaci filmowej, staje się w memie nośnikiem sensu ‘koronawirus nie ma władzy nad ludźmi będącymi pod wpływem alkoholu’. Taka interpretacja wywołuje konflikt między oceną władcy Rohanu z „Władcy Pierścienia” a oceną obecnej sytuacji i sposobu zapobiegania chorobie.

PODSTAWA TWORZENIA WSPÓLNOTY. Na tym etapie charakterystyczną cechą memów jest odniesienie nie do uniwersalnej wiedzy użytkowników języka, lecz do zasobów wiedzy łączących wspólnotę etniczną (kraje słowiańskie). Konsekwencją tego odwołania jest wprowadzenie w sferze treści ukrytych poczucia dumy z przynależności do narodu rosyjskiego, przejawiającego się autoironicznym zwróceniem uwagi na wady tego narodu. Wydźwięki fatyczne pozwalają na odczytanie treści ukrytych, ułatwiających zrozumienie obecnej sytuacji, czyniących tworzony obraz bardziej złożonym oraz wzbogacających semantykę słowa kluczowego chwili obecnej.

KONOTACJE. Manifestacja stosunku do koronawirusa jako choroby, której można zapobiec, prowadzi do kształtowania się podstawowej na obecnym etapie konotacji słowa *koronawirus* – ‘skupianie się na nim jest nieuzasadnione’. Dzięki humorystycznej interpretacji sytuacji, pomimo narastającego strachu, coraz wyraźniej manifestowane jest myślenie o *koronawirusie* jako o ‘chorobie, którą można pokonać w prosty sposób’.

4 etap. Koniec marca–kwiecień 2020. Zapowiedź pandemii

Kolejnym istotnym etapem w rozwoju sytuacji jest ogłoszenie przez WHO pandemii. W tym czasie koronawirus staje się stałym tematem agendy nie tylko światowej, ale także krajowej (rosyjskiej). W związku z tym pojawiają się pierwsze prognozy dotyczące zakończenia kwarantanny, bezpośredniego związku epidemii (pandemii) z decyzjami rządu rosyjskiego i zbliżającym się referendum w sprawie zmian w konstytucji, wreszcie obserwuje się także nawiązania do artykułu o pasożytnictwie, stosunkowo niedawno (bo w 2019 roku) włączonego do kodeksu karnego.

Ten etap charakteryzuje się rozszerzeniem pola leksykalno-semantycznego, którego ośrodkiem jest słowo-dominanta *коронавирус* [*koronawirus*]. W polu tym mieszczą się następujące jednostki: *пандемия* [*pandemia*] (słowo, tracąc znaczenie

abstrakcyjne, staje się określeniem konkretnego desygnatu); карантин [kwarantanna] (słowo nabywa nowe odcienie znaczeniowe); самоизоляция [samoizolacja] (upowszechniając się w uzusie, słowo nabywa specyficzne właściwości stylowe i stylistyczne); карантинка [kwarantynka] (żart o kwarantannie/samoizolacji, słowo utworzone za pomocą typowego modelu słowotwórczego); встреча [spotkanie] (zaczyna odnosić się nie tylko do kontaktu osobistego, ale i zdalnego); дистанционка i удалёнка [praca/praca zdalna] (praca/nauka w domu, z udziałem w spotkaniach online – uniwerbizacja to częsty model słowotwórczy w mowie potocznej) itp.

Rys. 4. Działania powstrzymujące rozprzestrzenianie się infekcji

[Tłum.: 2019: — Próźniak! — Pasożyt! — Leży przez cały dzień / 2020: — Jaki zuch! — Siedzi w domu, nigdzie nie chodzi. — Świat ratuje!].

Źródło: <http://m.spletnik.ru/img/2020/03/yana/20200401-mem-37.jpg>.

Większość memów wyśmiewa różne ograniczenia wprowadzone na czas kwarantanny, takie jak: ograniczenie swobody przemieszczania się, nakaz pozostania w domu, ograniczenie kontaktów społecznych. Nowe realia powołują do życia także nowe memy. Ograniczenie swobody poruszania się prowadzi do powstania licznych żartów na temat nadwagi. Nakaz pozostania w domu oceniony zostaje za pomocą obrazu bohatera narodowego leżącego na piecu (zob. rys. 4), a także dowcipów o introwertykach i kotach cierpiących z powodu kontaktu z nazbyt wieloma osobami zmuszonymi do pozostania w domu; ponadto powszechny staje się model memu oparty na opozycji „oczekiwanie–rzeczywistość”. Pożądane myślenie o kwarantannie (jako o czasie 1. samokształcenia, 2. ocalenia świata, 3. złej pogody) kontrastowane jest z jej rzeczywistym przeżywaniem (jako czasu

1. kształtowania się sadła – obrastania w sadło⁷, 2. zakupu papieru toaletowego, 3. pogodnych dni, z których nie można skorzystać). Życie w zamkniętym kręgu społecznym wywołuje żarty na temat nadmiaru kontaktu z bliskimi, ujawniania się starych i powstawania nowych konfliktów (*Десятый день карантина. У жены вместо маски рот заклеен скотчем [Dziesiąty dzień kwarantanny. Żona zamiast maski na ustach ma usta zaklejone taśmą]*).

KOMPONENT WIZUALNY. Komponent wizualny to reprodukcja powszechnie znanej ilustracji słynnego artysty Nikołaja Koczergina do bajki „Siwka-Burka”. Efekt komiczny jest konsekwencją zestawienia dwóch niekompatybilnych kultur obrazowania – komiksu i stylu rosyjskiej ilustracji: klasyczna ilustracja rosyjskiej bajki jest uzupełniona wypowiedziami przypisanymi poszczególnym postaciom. W centrum kompozycji znajduje się Iwanuszka-głuptasek, o którego zachowaniu rozmawiają starsi bracia i ich żony. Powtórne wykorzystanie rysunku jest spowodowane potrzebą skonstrastowania cech tradycyjnie przypisywanych głównemu bohaterowi oraz tych, które mogłyby być mu przypisane w kontekście narzucenych ograniczeń.

KOMPONENT WERBALNY. Na szczególną uwagę zasługuje technika leżąca u podstaw memu – którą można by objaśnić, wykorzystując termin „punkt widzenia” w rozumieniu klasycznym dla rosyjskiego literaturoznawstwa. Ten sam obraz jest interpretowany z uwzględnieniem określonego kontekstu. W związku z tym w komponencie werbalnym zawarto przeciwstawienie: ocena zmienia się ze skrajnie negatywnej na skrajnie pozytywne. Wspólnym elementem obu przekazów jest konstatacja dotycząca zachowania Iwanuszki – *весь день лежит – дома сидит, нигде не ходит* [cały dzień leży – siedzi w domu, nigdzie nie chodzi]. Zmianę oceny tego zachowania odzwierciedla praktyka nominacyjna – negatywnie nacechowane określenie *бездельник* [próżniak] zostaje zastąpione pozytywnym *молодец* [zuch]. Deklarowaną ocenę wzmacniają inne określenia: negatywne nacechowanie potocznego słowa *прóžniak* powtarza się w wydźwięku jednostki *пáсоżyt* (tu odniesienie do artykułu o pasożytnictwie z rosyjskiego kodeksu karnego), a w drugim przypadku pozytywne nacechowanie *молодец* [zuch] – w wartościowaniu wyrażenia *мир спасаем* [świat ratuje] (stereotyp „uratować świat i dziewczynę” z amerykańskich hitów filmowych). Efekt komiczny jest konsekwencją oceny braku aktywności (standardowo uznawanego za przejaw pasożytnictwa) jako mile widzianego zachowania. Uwzględnienie ludowej wizji świata pozwala na odczytanie jeszcze głębszego znaczenia – idealny bohater ratuje świat i zdobywa żonę, nie schodząc z pieca. Należy podkreślić, że w wielu memach różniących się jedynie komponentem wizualnym wykorzystywany jest kontrast między obecną a wcześniejszą (choć nie tak dawną, bo ubiegłoroczną) oceną braku aktywności. Podany przykład jest interesujący szczególnie ze względu na odniesienia do stereotypów narodowych rozpowszechnianych przez twórczość ludową.

7 Zestawienie paronimów *самообразование* [samoobrazowanie, czyli samokształcenie] i *салообразование* [salobrazowanie, czyli salokształcenie] staje się podstawą gry językowej wykorzystywanej w memach [komentarz tłumacza].

PODSTAWA TWORZENIA WSPÓLNOTY. Bohater kultury ludowej, uosabiający zwykłego człowieka, zyskuje wewnętrzną moc, leżąc beczynnie na piecu. W serii folklorystycznych postaci, którą otwiera Ilja Muromiec, mieści się Iwanuszka-głuptasek. Różne wersje scen z jego udziałem łączy puenta – zawstydzenie tych, którzy śmiali się z bohatera. Myśl ta jest ironicznie interpretowana w przedstawionej serii memów. Traktowanie beczynności domowej izolacji jako formy walki z pandemicznym zagrożeniem wywołuje sprzeciw i oburzenie, ponieważ beczynność ta konotuje strach przed upadkiem gospodarki światowej. Dlatego tak ważna jest konsolidacja oparta na odwoływaniu się do motywów ludowych – jako wyraz nadziei na sensowność podjętych działań. Oczywiście należy odnotować autoironiczny charakter tych przekazów.

KONOTACJE. Konotacje tego etapu to charakterystyki ‘koronawirus to męczące, absurdatne zagrożenie obejmujące cały świat’, ‘pozostanie w domu, traktowane jako środek zapobiegający rozpowszechnianiu się wirusa, nie tylko ma wątpliwą skuteczność, lecz także uderza w istotę ludzkiej natury – potrzebę bycia w społeczeństwie’. W tym czasie bardzo (wręcz natrętnie) popularny staje się hashtag #лучшедома [#lepiejwdomu].

Etap 5. Kwiecień–maj 2020.

Wprowadzenie reżimu izolacji i innych środków bezpieczeństwa

Kolejny etapu rozwoju sytuacji to czas dostosowania się do zasad ograniczających wolność obywateli i do dalszych decyzji rządu. Najczęściej media zajmują się następującymi tematami: edukacja szkolna na odległość (z tematem tym wiążą się memy, w których rodzice wydają się odtwarzać kadry z serialu o apokalipsie „Żywe trupy”); problemy (małych) firm (z wykorzystaniem motywów zagłady, zniszczenia, zatripienia); wsparcie finansowe (z aluzjami o jego znikomości); ludzkie wady i słabości (lenistwo, obżarstwo, nieumiarkowanie); ograniczenie kręgu kontaktów społecznych (a w konsekwencji niezdolność do przetrwania w warunkach nadmiernego kontaktu z bliskimi).

Najważniejszą cechą memów jest formalne nawiązanie do komiksów (z podkreśleniem temporalnego aspektu pandemii: *Карантин. День 1 – Карантин. День 10* [Kwarantanna. Dzień 1 – Kwarantanna. Dzień 10]) oraz przeciwstawianie oczekiwań i rzeczywistości (ujęcia bohaterkich postaci filmowych i z gier komputerowych umieszczane są w kontrastowym sąsiedztwie zdjęć leniwców).

KOMPONENT WIZUALNY. Mem powstał na bazie kadru z radzieckiej animowanej adaptacji „Kubusia Puchatka”. W przeciwieństwie do dzieła A. Milne’a w obrazie F. Chitruka brakuje postaci Krzysia. Jego rolę przejmują inni bohaterowie. W drugim odcinku – „Kubus Puchatek idzie w gości” – którego kadr został użyty w memie, to Królik pomaga Kubusowi wydostać się z nory, w której ten utknął z powodu łakomstwa. Należy zwrócić uwagę na gest, którym Królik zachęca Kubusia do wyjścia z nory. Jego użycie w memie należy odczytać jako zachętę do rezygnacji z kwarantanny.

Etap ten zasadza się na rozwoju refleksji, którą można sprowadzić do jednego pytania „Co się stanie?”. W tym przypadku – co się stanie po zniesieniu samoizolacji. Kłopotliwe i jednocześnie zabawne położenie, w którym znalazła się lubiana przez wszystkich postać, jest ironicznie interpretowane jako konsekwencja środków, podjętych w celu powstrzymania rozprzestrzeniania się koronawirusa.

Ryc. 5. Samoizolacja

[Tłum.: — Wyjdź, samoizolacja się skończyła! / — Nie mogę...].

Źródło: https://static.mk.ru/upload/entities/2020/04/20/11/photoreportsImages/detailPicture/20/62/91/c9/9302468_5561463.jpg.

KOMPONENT WERBALNY. Komponent werbalny to – co charakterystyczne dla memów – humorystyczny dialog, będący werbalizacją wtórnego sensu przypisanego scenie z powszechnie znanej przez Rosjan adaptacji „Kubusia Puchatka”. Gest Królika uzupełniany jest imperatywem bezpośrednio wyrażającym apel (*выходи* [wyjdź]). Irytujące i nie zawsze zrozumiałe dla społeczeństwa środki bezpieczeństwa (*самоизоляция* [samoizolacja]) prędzej czy później zostaną zniesione, ale społeczeństwo niepokoi pytanie, czy rzeczywistość wróci do pierwotnego stanu (*не могу* [nie mogę]). Siedzący tryb życia i przejadanie się podczas kwarantanny, skutkując wzrostem masy ciała, prowadzą do dosłownego odczytania wyrażenia frazeologicznego *в дверь не пролезает* [przez drzwi nie przechodzi]. Tym samym opis komicznej codzienności staje się wyrazem obawy o przyszłość.

PODSTAWA TWORZENIA WSPÓLNOTY. Na tym etapie memy wydają się być jednocześnie sposobem wyrażania ogólnego niepokoju i łagodzenia napięcia wynikającego z narastającego niepokoju.

KONOTACJE. Dodatkowe znaczenia związane ze słowem *самоизоляция* [samoizolacja] są w tym przypadku wyrazem przeciwieństwa rzeczywistości i reklam

społecznych, pokazujących zalety bycia w domu (*сидим дома* [*siedzimy w domu*], *#лучшедома* [*#lepiejwdomu*] itp.). Samoizolacja zaczyna być rozumiana jako ‘nieruchomy tryb życia, któremu towarzyszy nadmierne przejadanie się’.

Etap 6. Czerwiec–lipiec 2020. Koronawirus jako centralny problem agendy informacyjnej i jeden z tematów istotnych społecznie

Stawanie się koronawirusa głównym tematem agendy wiąże się z uwzględnianiem różnych kontekstów: politycznego, historycznego, naukowego itd. Powoduje to pojawienie się artykułów, w których przywoływane są historyczne paralele, omawiane jest społeczne tło wydarzenia, formułowane są prognozy dotyczące rozwoju sytuacji i jej konsekwencji dla różnych sfer życia społecznego. W memach etap ten przejawia się łączeniem kilku gorących kwestii politycznych.

Na przykład rozprzestrzenianie się koronawirusa związane jest z działalnością Greta Thunberg, a konsekwencje koronawirusa – z referendum w sprawie głosowania nad poprawkami do Konstytucji Federacji Rosyjskiej itd.

Ryc. 6. Koronawirus jako centralny problem agendy informacyjnej

[Tłum.: — *Koronawirus*].

Źródło: https://www.google.ru/search?q=путин%20мем&tbm=isch&hl=ru&sa=X&ved=0CCMQtI8BKANqFwoTCKj72 ruQ1_ECFQAAAAAdAAAAABAH&biw=1519&bih=754.

KOMPONENT WIZUALNY. W tym przypadku mamy do czynienia z humorystycznym fotomontażem, w którym na zdjęcie Władimira Putina nałożony został obraz Nocnego Króla, ucieleśniającego siły zła w popularnym serialu „Gra o tron”. Nocny Król jest przywódcą tzw. Białych Wędrowców (chodzących trupów). Spiczaste lodowe rogi, charakterystyczna cecha jego wyglądu, kształtem przypominają koronę. To najprawdopodobniej staje się podstawą komicznej interpretacji,

dostrzeżenia podobieństwa W. Putina, starającego się utrzymać władzę (wprowadzeniem poprawki do Konstytucji FR), a Nocnym Królem, mającym nieograniczoną władzę nad swoimi poddanyymi – umarlakami, dążącym do zawładnięcia światem. Niezmiennność władzy to oznaka monarchii, której symbol – korona – kojarzony jest z niezdejmowalną koroną Nocnego Króla (wiązać to należy z powszechną praktyką nazywania Putina *caem*).

KOMPONENT WERBALNY. Na tym etapie komponent werbalny jest bardzo prosty – to wyrażenie *корона вирус* [*korona wirus*]. Wyrażenie to powstało w wyniku deleksykalizacji słowa *koronawirus*. Wtórny podział słowa *koronawirus*, którego efektem jest odczytanie dosłowne składającej się nań jednostki *korona*, zasygnalizowano graficznie – sposobem zapisu słowa oraz montażem z wykorzystaniem zdjęcia artefaktu. Kolejne odcienie znaczenia słowa *koronawirus* uruchomione zostają przypomnieniem groźnych chorób zakaźnych (np. dżumy, ospy), które także zmieniały wygląd pacjenta i miały nieodwracalne konsekwencje. Analogicznie, nieusuwalność korony pokazywana jest jako nieodwracalna konsekwencja koronawirusa. W serialu przeobrażenie człowieka w członka armii umarłych wiąże się ze zmianą wyglądu (zmianą koloru oczu na niebieskie), dzięki czemu postać Króla Nocy występuje także w łańcuchu asocjacyjnym choroby o nieodwracalnych konsekwencjach.

PODSTAWA TWORZENIA WSPÓLNOTY. Rolę impulsu do stworzenia wspólnoty odgrywa sytuacja polityczna w kraju; jest to wspólnota problemu, który (celowo lub nie) został umieszczony na dalszym planie ze względu na wielość informacji o koronawirusie. Memy stają się sposobem zwrócenia uwagi na aktualne problemy i narzędziem oporu przed przytłaczającą falą informacji.

KONOTACJE. Dodatkowe znaczenie ponownie przypisywane jest centralnej jednostce pola semantycznego. Słowo *koronawirus* konotuje ‘pragnienie posiadania korony; pałace pragnienie nieograniczonej władzy’.

Wnioski

Badanie wykazało, że charakter i tematyka memów zależą bezpośrednio od etapu sytuacji i sposobu jej rozumienia przez społeczeństwo. Do istotnych wyników można zaliczyć następujące tezy:

- społecznie istotne wydarzenie staje się czynnikiem przyznania słowom szczególnego statusu komunikacyjnego – statusu słów kluczy danej chwili;
- memy jako forma współczesnego folkloru stają się przestrzenią, w której utrwalają się dodatkowe konotacyjne znaczenia słów kluczy;
- konotacje powstają dzięki fatycznym wydzźwiękom powstającym w wyniku interakcji dwóch komponentów memu: obrazu i słowa;
- znaczenia konotacyjne narastają wprost proporcjonalnie do wzrostu częstości użycia słów kluczy; szczytowe zainteresowania sytuacją prowadzi do ukształtowania, a następnie rozszerzenia pola leksykalno-semantycznego zbudowanego wokół charakteryzującego wydarzenie centralnego słowa *koronawirus*;

- na poszczególnych etapach rozwoju sytuacji wspólnota budowana jest na bazie różnych jednoczących czynników, uzależnionych od aktualnego obrazu świata;
- tworzenie wspólnoty odbywa się za pomocą komponentu wizualnego i werbalnego poprzez odwołanie się do wspólnej wiedzy uczestników komunikacji.

Bibliografia

- Baghana J., Blazhevich Y.S., Prokhorova O.N., Kuslova E.L., Yakovleva E.S. (2019). On the Problem of Lexical Semantic Change. *Journal of Research in Applied Linguistics*, vol. 10 (SP), p. 320–326. <https://doi.org/10.22055/RALS.2019.14692>.
- Bachtin M. (1996). Проблема речевых жанров. W: *Собрание сочинений в 7 тт.* [Problema rechevyh zhanrov. W: *Sobranie sochinenij v 7 tt*; Speech genres problem. W: *Collected Works in 7 v.v.*], t. 5 (s. 159–206). Moskwa.
- Benavides-Vanegas F.S. (2020). Emoticons, memes and cyberbullying: gender equality in Colombia. *Social Semiotics*, vol. 30, no 3, p. 328–343. <https://doi.org/10.1080/10350330.2020.1731169>.
- Bou-Franch P., Blitvich P.G.-C. (2019). *Analyzing Digital Discourse. New Insights and Future Directions*. London. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92663-6_1.
- Dawkins R. (1976). *The Selfish Gene*. Oxford.
- Dewojedowa M. (2019). Słowa roku na świecie. W: Kwiecień M., Łaziński M. (red.). *Słowa roku, słowa miesiąca, słowa dnia* (s. 123–136). Warszawa.
- Gualberto C., dos Santos Z.B., Meira A.C. (2020). Multimodal metaphors: from language as a condition to text to the notion of texture as a meaning-making semiotic resource. *Revista de estudos da linguagem*, vol. 28, no 2, p. 893–915. <https://doi.org/10.17851/2237-2083.28.2.893-915>.
- Кера-Фигура Д. (2019). (Интернет)-мем как новый медиажанр. Постановка вопроса. [(Internet)-mem kak novy'j mediazhanr. Postanovka voprosa; (Internet) meme as a new media genre — an overview] *Медиалингвистика [Medialinguistika; Media Linguistics]*, vol. 6(1), s. 103–121.
- Łaziński M. (2019). Inne słowa roku. Młodzieżowe słowo roku i antysłowo. W: Kwiecień M., Łaziński M. (red.). *Słowa roku, słowa miesiąca, słowa dnia* (s. 137–143). Warszawa.
- Prasad A. (2020). The organization of ideological discourse in times of unexpected crisis: Explaining how COVID-19 is exploited by populist leaders. *Leadership*, vol. 16, no 3, p. 294–302. <https://doi.org/10.1177/1742715020926783>.
- Prieto-Ramos F., Pei J., Cheng L. Institutional and news media denominations of COVID-19 and its causative virus: Between naming policies and naming politics. *Discourse & Communication*. <https://doi.org/10.1177/175048132093846>.
- Prokofeva N.A., Shcheglova E.A. (2020 a). Meme as a speech genre of the internet-communication. W: *Current Issues in Modern Linguistics and Humanities. Proceedings of the 12th All-Russian Research and Methodological Conference with International Participation, Moscow, Institute of Foreign Languages, RUDN University, March 27th* (p. 140–156). Moskwa. <http://science-ifl.rudn.ru/09835-2020-140-156/>.

- Prokofiewa N.A., Szczegłowa J.A. (2020 b). Ключевые слова текущего момента в медиа как объект лингвостилистического анализа. W: Медиа в современном мире. 59-е Петербургские чтения: сб. матер. Междунар. научн. форума (9–12 ноября 2020 г.) [Klyuchevye slova tekushchego momenta v media kak objekt lingvostilisticheskogo analiza. W: Media v sovremennom mire. 59-e Peterburgskie chteniya: sb. mater. Mezhdunar. nauchn. foruma (9–12 noyabrya 2020 g.); Current key words in mass media as the linguistic and stylistic analysis object. W: Media in modern world. 59th Petersburg readings] (s. 207–209). Petersburg.
- Seale H., Heywood Anita E., Leask J., Sheel M., Thomas S., Durrheim David N., Bolsewicz K., Kaur R. (2020). COVID-19 is rapidly changing: Examining public perceptions and behaviors in response to this evolving pandemic. *Plos One*, vol. 15, no 6. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0235112>.
- Shcheglova E.A. (2019). The Lexical Originality of a Literary Work: On the Technique of Analysis (A Case Study of Ivan Goncharov's Book of Travel Essays The Frigate "Pallada"). *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta – Tomsk State University Journal*, vol. 442, p. 61–68. <https://doi.org/10.17223/15617793/442/7>.
- Stern G. (1931). Meaning and Change of Meaning with Special Reference to the English Language. Göteborg.
- Surikowa T.I. (2020). Демотиватор в медиадискурсе: границы и свойства жанра. [Demotivator v mediadiskurse: granicy i svojstva zhanra; Demotivator in media discourse: Boundaries and properties of the genre] *Медиалингвистика [Medialinguistika; Media Linguistics]*, vol. 7(1), p. 29–50.
- Tanaka R., Mineshima K., Bekki D. (2017). Factivity and presupposition in Dependent Type Semantics. *Journal of Language Modelling*, vol. 5, no 2, p. 385–420. <http://dx.doi.org/10.15398/jlm.v5i2.153>.
- Vasilieva V.V., Prokofeva N.A. (2015). Slang Toponyms and Newsmakers' Nicknames as a Communicative Contact and Indicator of Comic Culture in the Modern Russian Journalism. *International Review of Management and Marketing*. ISSN: 2146–4405 International Review of Management and Marketing, 5 (Special Issue).

STRESZCZENIE

Analiza memu – jednego z gatunków współczesnego folkloru – pomaga w zrozumieniu językowego obrazu świata nosicieli narodowej mentalności. Pokazujemy to na przykładzie etapów rozwoju w rosyjskim uzusie językowym znaczenia leksemu *koronawirus* – słowa klucza chwili obecnej. Dla współczesnego dyskursu medialnego charakterystyczny jest obieg tzw. słów kluczy chwili obecnej. Pojawiwszy się w mediach tradycyjnych ze względu na wydarzenia polityczne, kontynuują swoje życie w mediach społecznościowych. Ogląd współczesnego słownictwa chwili obecnej pokazuje, że język reaguje na przemiany zachodzące w społeczeństwie. Nasze ustalenia pokazują potencjał myślenia o słowach kluczach jako o podstawie interakcji społecznej w procesie konsolidacji i solidaryzacji.

Słowa kluczowe: mem, słowo klucz chwili obecnej, spajanie społeczeństwa, konotacja, koronawirus

